

Uitleg en verkondiging Kerstnacht 2023

Het Witte Kerkje – Huis ter Heide

Gemeente van Christus,

Voelen wij ons nog thuis in onze tijd. Is er plaats voor ons in de tijd waarin wij leven? Als ik zie welke boeken er de laatste tijd als warme broodjes over de toonbank gaan, waag ik dat te betwijfelen. Titels als 'Het verlaten individu' en 'Onbehagen' roepen iets anders op. Voelen we ons nog thuis in de tijd? Volgens het Trimbos-instituut ervaren veel studenten en jongeren dat bijvoorbeeld niet zo. Het moet altijd *Harder, better, faster, stronger*, aldus een recent rapport over prestatiedruk en stress.ⁱ Van de titel alleen al krijg je het benauwd. Is er nog plaats voor ons in deze tijd? Of zijn wij inmiddels gevangen door de onzichtbare hand van de tijd die in hoogste versnelling staat?

Hoe je al die boeken met donkere titels ook taxeert, herkenbaar is die druk van de tijd toch wel. De tijd lijkt zijn greep op ons te verstevigen, bijna als een totalitaire macht. En wij weten maar al te goed dat in een samenleving waar het totalitaire naar binnen sijpelt, de muziek langzaam verstomd. Dan wordt alles een beetje mechanisch. Dat zien we vanavond gebeuren op de wegen in Israël in Lucas 2. Door het bevel van een enkele persoon, Keizer Almacht komt de machinerie van de macht in beweging. Krijgt de tredmolen van de tijd een nieuwe versnelling. *Gáán* zullen ze. *En het geschiedde...* het begon met een gedachte van de keizer, het werd een bevel, het wordt werkelijkheid.

Zulke mechanische tijden worden doorgaans aangestuurd door een man aan de top, dat zien wij vandaag de dag ook om ons heen. In Rusland, in Iran, Noord-Korea. Landen waar de muziek verstomt en de zwier van de pleinen verdwijnt. Voor een mooie dans op straat, kun je in Iran 10 jaar achter de tralies verdwijnen,

vooral als je er beelden van verspreidt...stel je voor dat het gaat resoneren in een samenleving.ⁱⁱ Naast die *zichtbare* macht is er ook iets als een *onzichtbare* totalitaire invloed. Die van het geld of van de tijd bijvoorbeeld. Als ik mij niet vergis is het nu vooral de tijd die ons als een onzichtbare hand voortstuwt. Wij leven in tijden van versnelling.

Onze samenleving zucht daaronder en wij misschien ook wel. Enerzijds voelen we ons vreselijk opgejaagd, draaien we overuren en anderzijds hebben we het gevoel niet vooruit te komen. De socioloog Hartmut Rosa noemt dat 'razende stilstand': we rennen vooral hard weg bij een afgrond die ons dreigt in te halen: klimaatproblemen, de wereld die steeds instabieler wordt door oorlogen, de vraag of er straks nog wel mensen zijn die voor mij zorgen als ik oud ben. Ooit dachten we dat iedere generatie het beter kreeg, nu hopen we dat onze jongeren in ieder geval nog een huis vinden. We rennen ons rot, maar zijn nergens naartoe op weg.

Vanavond blijkt echter dat de beweging van het eerste *En het geschiedde* niet het laatste woord heeft. De ironie van het kerstverhaal is dat keizer Augustus helemaal ingeschakeld wordt in een tweede moment van *En het geschiedde*. Er moet vannacht een kind geboren worden, niet in Nazareth, niet in Jeruzalem, maar in Bethlehem. Naar het woord van de profeten van Israël. Midden in de tijd, die voortdurende cirkelgang van de dingen, zal er een nieuwe geschiedenis beginnen.

In die tijd, op die specifieke dag van onze kalender was er voor de jonge zwangere vrouw met haar man geen plaats. Bethlehem was vol. In die nacht wordt het kind geboren. Maria wikkelt het stevig in

doeken, zoals zoveel baby's in die tijd ingebakerd werden. Een ingebakerde baby met handen en voeten gebonden...

Misschien is dat een herkenbaar beeld. Ingebakerd zijn in alle verwachtingen van vrienden, social media, je burens, je werkgever. Ik kom geregeld studenten tegen die dat uitstralen. Je wilde graag op kamers, maar die zijn er niet of het is je niet gegund. Mis je de boot dan niet? Steeds die por in je rug van de onzichtbare tijd die ons voortdrijft. Wie brengt ons thuis?

En de wereld om ons heen.. Wie maakt deze wereld tot een thuis? Ook dit jaar is er weer geen plaats in Bethlehem. Het is daar stil vanavond, op een enkel kaarsje in de Geboortekerk na misschien. Toen was Bethlehem te vol, nu is het leeg. Te gevaarlijk voor een kind.

Iedere geboorte is een fluistering van hoop en liefde, zal rabbijn Soetendorp eeuwen later zeggenⁱⁱⁱ, maar dit bundeltje hoop ligt er vanavond wel heel beknot bij. Wordt hier dan hoop gefluisterd? Kan Bethlehem daar echt heil van verwachten?

Toch zegt die eerste Engel: *dit* zal het teken zijn. Het is niet te missen! Je zult het kind vinden in doeken gewonden, ingebakerd, liggend in een kribbe. Het *En het geschiedde* van de machten van keizers, van het geld of van de tijd kent een midden waarin dat tweede *En het geschiedde* doorbreekt. Dat kleine stille kindje fluistert hoop, ja en dan gaat ook de hemel antwoorden. Resoneert het in muziek.

Vanuit de hemel breekt alles open. Er klinkt een lied uit zoveel monden. De zwier komt terug. Het resoneert weer. Eerst die ene Engel die als de eerste toon aangeeft, dan valt het hemelse koor in: *Eer aan God in de hoogste hemel en vrede op aarde in de mensen die Hij liefheeft*. Eer aan God, dat is de klank van de hemel, vrede op aarde in mensen is de weerklank hier beneden. Dat is dus wat er met resonantie bedoeld wordt. Een antwoordend leven. Hemel en aarde hebben elkaar nodig.

Hét teken van de hemel-aarde-resonantie is de ingebakerde baby. Stille fluistering van hoop. In zijn ingebakerd zijn in de tijd, de tijd van de Romeinse keizer en zijn systeem, het ingebakerd zijn in de geslotenheid van herbergen en huizen komt Hij ons meer nabij dan we ons kunnen voorstellen. Wij, die allemaal wel iets ervaren van razende stilstand en beklemming, zien voor onze ogen dat we daarin niet de eerste zijn. Kennelijk wilde God daarin de eerste zijn.

De herders zijn door dolle heen. Ze hebben het over een teken, over doeken, over een zinderend lied uit de hemel dat tegelijk klonk als de zachtste fluistering van een pasgeboren kindje. Ze kunnen eigenlijk niet anders dan erover zingen. Ze zingen het kindje los zou je kunnen zeggen, niet los van de werkelijkheid, maar wel los uit de beklemming van de tijd. Omdat zij zien dat hemel en aarde hier resoneren in die voerbak.

De tredmolen van de tijd krijgt dus toch een richting. We staan niet langer stil, want er ligt een weg voor ons. We moeten naar Bethlehem, naar dat kindje dat daar zo stil ligt, maar toch fluistert van hoop. Dat kindje brengt ons weer thuis. Bij onszelf, bij elkaar, bij God!

Iedere tijd, onder welke machten dan ook, kan een tijd van Christus worden. Het *En het geschiedde* van de overheersers wordt steeds weer vanuit het midden opengebroken. Daar worden kinderen geboren, zien tekenen van hoop het licht. Dat vraagt om een aandachtig leven, een luisterend hart. Je moet je er echt overheen buigen om het te zien, je oor goed te luister leggen. Misschien is daar morgen wel een moment voor aan het kerstdiner of straks in de auto. Dat je even heel zachtjes in

iemand's oor zeg: *heb je nog hoop en als dat niet meer zo is, kan ik iets doen om het vlammetje weer aan te blazen?*

Hoop fluistert zo stil dat je er makkelijk aan voorbij loopt. Terwijl de hoop vraagt erom om losgezongen te worden. Ja echt, het wil *uit de doeken* gedaan worden! Opdat de zachte krachten vrijkomen en het weer gaat resoneren in de wereld. Wat zal de wereld daarvan opknappen!

Van Kerst tot Pasen zingen wij het kind uit de doeken, ieder jaar opnieuw. Het teken van de overwinning van de hoop zijn de doeken die uiteindelijk opgerold liggen in het graf.

Dat volle licht van bevrijding en verzoening in de Paasnacht resoneert vanavond al in de kleine vlam van de hoop in de kerstnacht.

Die kleine vlam vermenigvuldigt de hoop onder ons als wij het licht met elkaar delen.

Het kon zo maar eens zijn dat ons licht zélf Bethlehem nog op tijd bereikt.

Een gezegend kerstfeest gewenst!

In de naam van de Vader en de Zoon en de Heilige Geest.

Amen

Geraadpleegde literatuur

H. Rosa, *Democratie vraagt om religie*, Amsterdam: Boom 2023.

H. Rosa, *Leven in tijden van versnelling, Een pleidooi voor resonantie*, Amsterdam: Boom uitgevers 2016.

J.W. Kirpestein, *Wie brengt mij Thuis, Bijbels-filosofische overdenkingen over de krachtbron van liefde, vertrouwen en hoop, Voor wie geen raad meer weten met liefde*, Kampen: Uitgeverij Van Warven 2023.

ⁱ <https://www.trimbos.nl/wp-content/uploads/2023/06/AF2084-Harder-Better-Faster-Stronger.pdf>

ⁱⁱ <https://nos.nl/artikel/2462016-iraans-stel-moet-ruim-10-jaar-de-cel-in-voor-dansen-op-straat>

ⁱⁱⁱ A. Soetendorp & A. Leclair, *Levenslessen van een rabbijn*, Amsterdam: Uitgeverij Balans 2023, p. 143.